

FENOMENI O ispreplitanju književnosti i zbilje

Ljubavna priča Fitzgeralda i Zelde

Lada ŽIGO

Pisati sam znala prije nego što je on dodirnuo prvim perom prvi list prve bilježnice. Pisati sam znala i poticala sam njegova remek-djela, ali ne kao muza, ne kao građa, već kao nehotični crnac pisca koji kao da je smatrao da bračni ugovor uključuje da suprug može plagirati suprugu. Tako piše čarobna južnjakinja Zelda Sayre, razuzdana kći senatora koja je u lipnju 1918. u Alabami ugledala zanosnog poručnika Francisa Scotta Fitzgeralda i na krilima sudbine pobjegla s njim u svijet slave što ju je opio dvadesetih godina na Manhattanu i u Parizu. Plakati, boemija, dendijska ekscentričnost (u visokom društvu znala se pojaviti mokra u bijeloj haljini, kao Afrodita izronila iz morske pjene), kokteli šampanjaca, limuzine, razgovori sa slavnima (bili su u društvu slavnoga para i Picasso, Cocteau i svi modni fotografi svijeta) - sve je to završilo kao koktel uspomena u sanatorijima u kojima je Zeldina bjesomučno nastojala sastaviti krotine svog života. Gilles Leroy je za »Alabama Song« (u izdanju Disputa i Hrvatskoga filološkog društva) dobio Goncourtovu nagradu, a knjiga je privukla veliku pozornost ne samo zbog iznimnog književnog stila - tkanja monologa kojim se nastoji začeti u psihogram propale zvijezde, nego i zbog oživljavanja ljubavnih mitova koji su danas u modi. Osim Hemingwaya i Marlene Dietrich, Jesenjina i Isadore Duncan, Carvera i Mariann Burk Carver, na suvremenoj književnoj sceni zaplesali su i veliki američki pisac Scott i njegova lutka, sjenka pod krošnjom njegove slave koja u sanatorijima izgovara kako joj muž nije dao da proklija, kako je krao njezino književno sje-me.

Unatoč književnoj kvaliteti, ne možemo knjigu koja se temelji na biografiji slavnih čitati izvan životnog konteksta. Ako je uvjerenost govoriti da književnost preobražava zbilju, za niz suvremenih romana koji polufiktivnim pričama vraćaju na scenu stare mitove možemo reći da zbilja preobražava književnost - ona mora biti uvjerljiva, sentimentalna, životna, mora prikazati stvarne likove, a ne one koji su plod piščeve mašte. A knjiga »Alabama Song« već je i opjevana - Ala-

bamu (Zeldino rodno mjesto) opjevali su Bertold Brecht i Kurt Weil, a pjesmu su izvodili Doors i David Bowie.

Pomalo feministička knjiga. Život velikog pisca opisan je iz perspektive nesretne žene (zapravo pomodne, ali i hipersenzibilne muze slavnih revija) i velikana kao da ga time valja demistificirati. Scott navodno krađe ideje svoje Zelde (hoće-

Gilles Leroy je za »Alabama Song« dobio Goncourtovu nagradu, a knjiga je privukla veliku pozornost ne samo zbog iznimnog stila - tkanja monologa kojim se nastoji začeti u psihogram propale zvijezde, nego i zbog oživljavanja ljubavnih mitova koji su danas u modi

mo li povjerovati u to?), on je aristokrat i manijak koji u svom radnom kabinetu piše sporo i teško, čovjek kojem ambicije nadvisuju talente, čovjek potrošen alkoholom, preljubima, duhanom, ukratko snobizmom kojem nije bio dorastao. I u knjizi »Tako je to bilo« koju je napisala Mariann Burk Carver (koja je, za razli-



Ljubavnici Fitzgerald i Zeldina



Francuski književnik Gilles Leroy

ku od knjige »Alabama Song« skromno napisana ispovijest i topla ljudska priča) na velikog Carvera također pada mutno svjetlo - on je pijanac, čovjek koji je jednom pod zvjezdanim nebom rekao sebi da će postati veliki pisac, ali koji nikada nije dosegnuo svoje zvijezde. Njegove priče kratko je urednik Gordon Lish pa genijalno umijeće stvaranja kratkih formi nije zapravo Carverovo. A Carverova prva supruga Mariann, njegova ljubav iz pedesetih, iz vremena kad se slušao Presley, vozio chevrolet bogatih očeva i kad su žene htjele biti slične Avi Gardner, postala je također obična sluškinja, radnica po brojnim birtijama u brojnim gradovima u kojima je Carver uzalud nastojao usidriti svoj umjetnički brod. Svašta saznajemo iz te knjige pa i to da je slavu Carverovu knjigu »O čemu govorimo kad govorimo o ljubavi« (1981.) uredio genijalni urednik i da autor zapravo nije znao obuzdati svoju maštu.

Danas postoje dvije vrste biografija (autobiografija). Jedne mistificiraju medijske zvijezde - na memoarskim utakmicama knjiga Davida Beckhama »Moja strana« tako je okrunjena nagradom British Book Awards kao najbrže prodavana memoarska knjiga, Bill Clinton dobio je i nagradu Grammy za najbolju audioknjigu, Victoria Beckham, supruga slavnog sportaša, prije dvije godine smjelo je izjavila jednom španjolskom novinaru da nikad u životu nije pročitala ni jednu knjigu, a napisala ih je dvije s kojima je završila na listi *The Sunday Timesa* na drugom mjestu najprodavanijih knjiga. Druga vrsta biografskih knjiga je književne naravi - takve knjige nanovo oživljuju stare zvijezde, vraćaju nas u vremena romantičnih genija koje je još osamdesetih omalovažio Walter Benjamin kad je razvio svoju teoriju o umjetniku - proizvođaču, čovjeku bez ikakve umjetničke aure. Te knjige, ma koliko mnoge od njih imale veliku književnu kvalitetu, nastoje za razliku od medijskih biografija uniziti kult velikih pisaca koji su ušli u povijest i iza andeoske slave pokazati njihove demonske duše koje su trpjele dobre drage žene. To je i životna poruka knjige »Alabama Song«; impozantne zvijezde koje su dvadesetih plesale po klubovima, namještale se pred objektivima, dičile se svilom i zlatnim šljokicama što su bljeskale pred svjetlima Ritza i ostalih svjetskih hotela, a k tome i note posvećene Alabami - sve su to bili dobre, sretno okolnosti za pisca koji je pogodio trenutak (vrijeme samaca vraća nas u vrijeme »sretnih« parova) i od tuđih sudbina ispleo dobru književnu priču.

Ali, feministički patosi o muškim šovinistima nisu ništa novo - povijest je ionako već puna kultova nesretnih žena kao što su bile Mary Shelley, Virginia Woolf, Emily Dickinson koje su same sišle s pozornice slavnih.

DVORAC BREZOVICA

Nataša GAJSKI KOVAČIĆ

Izložbom fotografija freski u Ateljeru Lučko, nazvanom »Rekapitulacija propadanja«, autor Ivan Obsieger prikazao je devastaciju nekadašnjeg dvorca Brezovica nadomak Zagreba. »Izložene fotografije pokazuju stanje freski koje se nalaze u središnjoj dvorani dvorca Brezovica. Jedan od vlasnika dvorca, Josip Kazimir Drašković, po povratku iz Sedmogodišnjeg rata u 18. stoljeću dao je izraditi freske s motivima ratnih prizora u glavnoj dvorani dvorca. Ovaj izuzetni album uspomena ratnika držim našom neprocjenjivom baštinom. Na žalost, ta je baština danas zapuš-



Restaurator

tena i jednako kao i cijeli dvorac pala je u nemilost i prepuštena je propadanju«, tumači Obsieger.

Atelier Lučko, u kojem su fotografije freski izložene, svojevrsni je nastavak nekadašnjeg Ateliera Brezovica u kojem je Obsieger desetljećima radio, a koji je bio sastavni dio kompleksa dvorca Brezovica. Naš sugovornik kaže da ga kao kulturnog djelatnika koji je 30 godina bio strukovno i emocionalno vezan uz prostor dvorca Brezovica žalosti sadašnje stanje. Još u vrijeme dok je dvorac imao ugostiteljsku namjenu učinjene su velike štete, no sada ovako zapušten mogao bi doživjeti i nepopravljivu štetu.

Dvorac je prije dvije godine vraćen u vlasništvo Zagrebačke nadbiskupije, no njegova se tužna sudbina otad nije promijenila. Krajem prošle godine Obsieger je podnio prijavu Policijskoj upravi zagrebačkoj s obzirom na to da su svake noći u dvorcu vandali razbijali, čupali instalacije pa čak i palili vatru. Nakon toga, vrata i prozori u prizemlju zatvoreni su drvenim panelima da bi se spriječio daljnji vandalizam u dvorcu. No, Obsieger tvrdi da bi, s obzirom na to da krov dvorca prokišnjava, unutrašnjost, a pogotovo dragocjene freske, u skoroj budućnosti mogle biti potpuno uništene. Također tvrdi da je u više navrata pokušao kontaktirati Zagrebačku nadbiskupiju, Zavod za zaštitu spomenika kulture i Grad Zagreb, moleći ih da se javno očituju koji su im planovi sanacije i zaštite u cilju očuvanja tog izuzetnog dvorca. No nitko mu nije ponudio odgovor na pitanje zbog čega se dvorac ne sanira, hoće li se sanirati i što se planira, iako je riječ o spomeniku nulte kategorije.

Priča o gosposiji Brezovica počinje prije osam stoljeća, prvi zapisi datiraju iz 13. stoljeća. Godine 1217. u njoj stoluje knez Jaroslav i kasnije njegov sin Ivan Okički. Ivanovi potomci zadnji put se spominju 1488. godine, a 1663. posjed preuzimaju Zrinski. Najprije Nikola, pa njegova udovica, pa brat Petar koji ga u ime svojeg nećaka zaposjeda do svoje tragične smrti u Bečkom Novom Mjestu 1671. Godine 1691. posjed darovnicom preuzimaju grofovi Draškovići. Ivan V. Drašković najvjerojatnije je nakon što je izgorjela stara drvena kurija počeo gradnju baroknog dvorca kakav danas poznajemo. Obitelj



je 1756. godine izgradila i župnu crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije s dva specifična valjaka tornja na Golom Brijegu nedaleko dvorca, te 1776. kapelicu uz dvorac. I crkva i kapelica bile su oslikane, što je na žalost uglavnom uništeno.

Godine 1912. dvorac je pripao



Freske u centralnoj dvorani dvorca